

Monitoring Waddengebied 1996: eerste resultaten van een integraal jaar

1996 was een speciaal jaar voor het monitoringproject in het Waddengebied. Van Den Helder tot Esbjerg (Denemarken) werden karakteristieke broedvogels geteld, dit alles onder de vlag van het internationale Joint Monitoring Project for Breeding Birds in the Wadden Sea. Dit is de tweede maal dat zo'n integrale telling werd uitgevoerd (de eerste was in 1991).

Medewerking

Vogelaars met een uiterst gevarieerde achtergrond hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het welslagen van dit project. Van de beherende instanties waren het vooral Staatsbos-beheer, Natuurmonumenten, It Fryske Gea en het Noord-Hollands Landschap die een substantiële bijdrage aan het veldwerk leverden. De Wadvogelwerkgroep van de FFF, de VWG Texel, de beide vogelwachten op Ameland, Avifauna Groningen, VWG Wierhaven, VWG Den Helder en een legertje losse vogelaars waren als vanouds weer van de partij. Vanuit het SOVON-kantoor hebben naast de vaste inzet van ondergetekende ook Lieuwe Dijkse, Gerrit Krottje en Mark Koopmans hun rondjes gelopen. Menno van Straaten (Van Hall instituut) liep bij SOVON stage, karteerde o.a. een fors deel van Vlieland en mag zich inmiddels een bekwaam wadvogelaar noemen.

Kolonievogels

Voor de eerste keer zijn in het gehele Nederlandse Waddengebied alle

kolonievogels volledig geïnventariseerd. Dat dit gelukt is mag met name voor Zilver- en Kleine Mantelmeeuw als een mijlpaal worden gezien.

De groei van het aantal Aalscholvers heeft zich voortgezet. De kolonie op De Hond (Eemsmonding) bleef met 140 paar stabiel, maar die in de Kroonspolders (Vlieland) verdubbelde in één jaar tot ongeveer 140 paren.

**Tabel 1. Voorlopige aantallen
Lepelaars in het Waddengebied.**

Texel	161
Vlieland	160
Terschelling	116
Ameland	11
Schiermonnikoog	121
Balgzand	5

Lepelaars namen spectaculair toe van c. 335 paren in 1995 naar c. 574 in 1996. Dit kan op het conto worden geschreven van de exodus van de kolonie uit de Oostvaardersplassen in combinatie met eigen aanwas. Let wel, inmiddels is bijna 70% van de Nederlandse populatie in het Wad-

dengebied gehuisvest. Volgens Harry Horn en Otto Overdijk van de werkgroep Lepelaar was het broedsucces overigens povertjes. Op de Duitse Wadden eilanden broedden 7 paar (Mellum 2 en Memmert 5).

Hoewel een compleet overzicht van de talrijke meeuwen nog ontbreekt, is het duidelijk dat de Zilvermeeuw bezig is met een afname die er in een paar gebieden niet om liegt. De reproductie was in de meeste grote kolonies toch al slecht, maar veel tellers hebben zich het afgelopen seizoen stevig achter de oren gekrabbeld bij het zien van zoveel treurnis. Dat de vogels na een pittige winter wat later beginnen met broeden is te begrijpen, maar dat een teller in een kolonie apathisch reagerende ouderparen tegenkomt is een slecht teken. Het broedsucces was in veel gevallen dan ook zeer laag. Het aantal Kleine Mantels lijkt in het gehele gebied te zijn toegenomen, maar ook hier schijnt het aantal uitgevlogen jongen tegen te vallen. Omdat we weinig inzicht hebben in precieze voedselkeuze en broedsucces van grote meeuwen blijft het gissen naar de ware oorzaken van de achteruitgang.

De Kokmeeuw blijkt zich bij deze treurzaam aan te sluiten. Op de kwelders van de Noordkust valt de afname mee, maar de kolonie op de Schorren (Texel) is bijv. verdwenen en die in de Waterplak (Terschelling) heeft een flinke veer moeten laten. De Stormmeeuw lijkt zich t.o.v. voorgaande jaren goed te handhaven. Op Vlieland is zelfs een forse toename vastgesteld en vlogen er ondanks stevige predatie door Bruine Kiekendieven redelijk wat jongen uit.

Het trio zeldzame meeuwen blijft 'weinig veranderlijk'. Hoewel het aantal Zwartkopmeeuwen zo langzamerhand de Delta uit moet swingen, blijft toename in het Waddengebied uit. De traditionele locaties op Texel en Terschelling waren verlaten, maar daar stond tegenover dat er broedparen opdoken op het Balgzand en bij Delfzijl. Ten minste één geringde vogel op het Balgzand kwam uit de Delta.

De Groninger kwelder boven Hornhuizen was weer goed voor een aantal Dwergmeeuwen. Paren Grote Mantelmeeuwen zijn in Zilvermeeuwkolonies gezien op Vlieland en, voor het derde volgende jaar, op De Hond.

De bewoners van West-Terschelling werden om de haverklap getraceerd op een onheilspellend concert van SOVON-medewerker Gerrit K. Voorts zichtbaar een gekijkerde Ben K. en een gehavende Theo Bakker (SBB-medewerker). (Foto: Hans Hut).

Van de sterns liet de Grote Stern een tweeledig beeld zien. De IBN-onderzoekers op Griend meldden een forse afname, maar op Schiermonnikoog (c. 270 paren) werd voor het tweede jaar succesvol gebroed terwijl nu ook op Rottumerplaat een kolonie gevestigd was. Van de overige sterns is nog weinig zinnigs te melden. Hoewel er op tweede Pinksterdag veel nesten door stormachtig weer en hoge waterstanden zijn mislukt, is de algehele indruk dat het broedsucces op een aantal plaatsen goed was.

Kolonievogels blijven echter een lastige groep in getijdengebieden. De aantallen zijn vaak met moeite vast te stellen en het meten van het broedsucces is een lastige onderneming. Zonder aanvullend onderzoek blijft het gissen hoeveel jonge Zilvermeeuwen vliegvlug worden en welk deel van de eieren van bijv. Noordse Sterns volgroeide vogels opleveren. Willen we meer grip krijgen op deze materie dan zullen we de komende jaren de handen flink ineen moeten slaan om vervolgens op een doordachte wijze in het diepe te duiken.

Roofvogels

Als we het over roofvogels in het Waddengebied hebben, dan spreken we feitelijk over kiekendieven. De Blauwe Kiekendief wordt goed bestudeerd. Op vrijwel alle eilanden zijn vogelaars actief met ringwerk en met name op Terschelling en Ameland wordt ook degelijk onderzoek uitgevoerd door terreinbeherende instanties samen met leden van de Werkgroep Roofvogels Nederland. Vanwege dit detailonderzoek weten we dat er inmiddels iets goed fout zit bij de Blauwe Kiekendief. Het broedsucces is dermate laag dat dit onvoldoende lijkt om de populatie op het huidige hoge peil te houden. Dit jaar waren in ieder geval op Vlieland, Terschelling en Ameland de broedresultaten zeer matig. Hoewel de recente toename van de Bruine Kiekendief wellicht aanleiding zou kunnen geven tot speculatie over concurrentie tussen beide soorten, lijken andere factoren van groter belang om de misère te verklaren. Zo is inmiddels vastgesteld dat verwilderde katten en loslopende honden zich weleens aan legsels tegoed doen. Ook zijn er harde aanwijzingen dat legsels worden uitgehaald door mensen. Op Texel is zelfs op foeragerende oudervogels geschoten.

Een veel optimistischer beeld kan worden geschetst van de Bruine Kiekendief. Deze soort laat op vrijwel alle eilanden een toename zien en lijkt te

Zwartkopmeeuw, omgeving Delfzijl. (Foto: Hans Hut).

profiteren van de verruiging van het duin door duinriet. Op de Dollard bleef het aantal broedparen stabiel, maar vond bij een aantal nesten predatie door vossen plaats. Uit het voedselonderzoek kwamen hier leuke prooien als Kwartel, Waterral, Tureluur, Blauwborst en Baardmannetje naar voren. Al deze soorten waren broedvogel op de Dollardkwelders in 1996.

Van de overige roofvogels kan genoemd worden dat er voor het eerst Sperwers op Ameland hebben gebroed. Er is nog weinig zicht op het aantal Velduilen op de eilanden, maar de melding van een jagende Velduil op Vlieland is vermeldenswaardig, aangezien hier normaliter geen Velduilen broeden.

Overige soorten

Op de Westerplas werd voor het eerst een bewezen broedgeval van een paartje Roodhalsfuten genoteerd. Wim Penning moest echter tot zijn verdriet vaststellen dat twee maanden broedtijd wel veel van het goede was en dat het paartje onbevuchte eieren bebroedde.

De broedpoging van vier paar Kleine Plevieren op de Noordvaarder op Terschelling is eveneens opmerkelijk. Voor zover na te gaan, zijn in

recente jaren geen broedpogingen van deze soort in het zoute milieu van een Waddeneiland vastgesteld.

Eveneens opvallend waren de Bonte Strandlopers die op de Dollard opdoken. Eén paar zat op dezelfde locatie als in 1995, het tweede paar zat op een deel dat voor het eerst sinds 1991 weer door een SOVON-teller werd bezocht. Tijdens eidereendenwerk op Vlieland zag Kees Camp-huysen in de Kroonspolders diverse malen een baltend Bontje, maar aanwijzingen voor een broedgeval ontbraken. Wel werden hier twee territoria van Porseleinhoentjes vastgesteld. Opvallend genoeg waren er op de Dollardkwelders grote aantallen Waterrallen actief.

Hoewel de Grauwe Klauwier het landelijk goed heeft gedaan, was er van enige opleving op de eilanden geen sprake. Het paartje dat begin juni op Vlieland is gezien, werd later niet teruggevonden. Op Terschelling kwamen slechts twee paar tot broeden en op Schiermonnikoog wederom nul. De cijfers voor Ameland zijn nog niet beschikbaar.

Hoewel er nog een vage melding uit voorgaande jaren stamt lijkt het er toch op dat Schiermonnikoog zijn eerste officiële Blauwborst als broedvogel heeft mogen begroeten: een paar met jongen bij de Westerplas. Het beeld voor de Roodmus is nog niet te geven (met uitzondering van Terschelling: 11 territoria), maar het eindtotaal zal vermoedelijk lager uitvallen dan de laatste jaren. De Waaiersaartzangers die in 1995 op Vlieland tot broeden kwamen, lieten na de straffe winter verstek gaan.

Kleine Plevier (Bram Rijkse)

Ben Koks